

הל' בישול בשבת - [ט] איסור החזרה והחזרה לתוכו

רב דניאל שטיין

א. גמ' שבת (לו:) - כירה שהסיקה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל. בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרופ או עד שיתן את האפר [פרש"י - משום דמוסיף הבל, וטעמא פרישנא בפרק דלעיל, שמא יחתה בגחלים] וכו'. איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא, אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרופ ואינו קטום וכו' או דילמא לשהות תנן, ואי גרופ וקטום אין, אי לא לא, וכל שכן להחזיר.

ב. גמ' שבת (לד.-לד:) - אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזרה שמא ירתיה וכו' מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת, אמר ליה אביי ויטמין, גזירה שמא יחתה בגחלים.

ג. שו"ע (סי' רנ"ז סע' ח') - אף על פי שמותר להשהות קדירה ע"ג כירה שיש בה גחלים ע"פ הדרכים שנתבארו בסי' רנ"ג, אם הוא מכוסה בבגדים אף על פי שהבגדים אינם מוסיפים הבל מחמת עצמן מ"מ מחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל (ואסור). ומיהו כל שהוא בענין שאין הבגדים נוגעים בקדירה, אף על פי שיש אש תחתיה כיון שאינו עושה דרך הטמנה, שרי וכו'. הג"ה: ומצוה להטמין לשבת, כדי שיאכל חמין בשבת, כי זהו מכוון ועונג שבת. וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואסור אכילת חמין בשבת, חיישינן שמא אפיקורס הוא.

ד. חזון איש (סי' ל"ז אות ל"ב) - דלא גזרו אלא להטמין את הכלי בבגד אבל ליתן בתוך כלי אינו בכלל הטמנה דהרי כל כלי מגין על מה שבתוכו שלא יצטנן במהרה ולא אסרו ליתן בתוך הכלי בשבת.

ה. שו"ע (סי' רנ"ג סע' א') - וכל זה בענין שהה, שהקדירה יושבת על כסא של ברזל או ע"ג אבנים ואינה נוגעת בגחלים, אבל הטמנה ע"ג גחלים, לד"ה אסור. הגה: וי"א דאפי' אם הקדירה עומדת ע"ג האש ממש, כל זמן שהיא מגולה למעלה לא מקרי הטמנה, ושרי, וכן המנהג.

ו. פרמ"ג (סי' רנ"ט מ"ז ס"ק ג') - ומהו שיעורה שכתב הר"ב בסימן רנ"ג סעיף א' דבעינן דוקא שאין מגולה למעלה, אי כוונתו דווקא שגם פי הקדירה מכוסה או דלמא כל שכל הקדירה טמונה אף שפיה מגולה הטמנה הוא.

ז. ר"ן (טו: בדפי הרי"ף) ד"ה בית שמאי אומרים - נוטלין ולא מחזירין. דמיחזי כמבשל בשבת.

ח. ס' הישר לר"ת (סי' רל"ה) - והא דאמרי' בכירה לא יחזיר עד שיגרופ אפילו מבעוד יום קאמר כי כיון שהוא נותנן עליה או בתוכה מגלה דעתו שצריכה חימום. לכך יש לחוש שמא יחתה ולכך צריך לעשות היכרה בגרופה וקטומה.

ט. גמ' שבת (לח:) - בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו, תיקו. [תוס' (שם) ד"ה פינה - וא"ת דבפרק במה טומנין (נא). תניא וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר אלמא במיחם אחר שרי טפי והכי משמע איפכא ואור"ת דהכא גבי השהה ע"ג כירה כשהוא באותו מיחם שהוא חם לא אתי לחתויי אבל במיחם אחר שהוא קר אתי לחתויי אבל גבי הטמנה שרי טפי כשהוא קר דבחיתוי מועט לא יועיל וכו']. [ח"י הר"ן (יז: בדפי הרי"ף) - בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו מי מחזי כמבשל לכתחלה או שרו במיחם שני כמיחם ראשון ולא איפשיטא, וא"ת אדרבה מיחם שני קיל טפי דהא אמרינן לקמן בפרק במה טומנין (נא).] לגבי מטמין בדבר שאינו מוסיף דלא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר לאו קושיא היא דהתם היינו לענין מטמין בדבר שאינו מוסיף אבל הכא דאסור משום דמחזי כמבשל טפי מחזי כמבשל במיחם שני מבמיחם ראשון]. [ח"י הריטב"א שבת (שם) - וכולהו אידך הוּו בעיא דלא איפשיטא ולקולא, דאיסורא דרבנן הוא]. [ח"י הרישב"א שבת (שם) ד"ה מכלל - פסק רבינו האיי גאון ז"ל וכו' ולחומרא וכו' והכי נמי בבי דאמרינן בהו תיק"ו איסורין דאורייתא נינהו, וכן כתב ר"ח ז"ל, ולא דאורייתא ממש קאמרי דהני דרבנן נינהו וכו' ודאי בנתבשל הוא וליכא אלא איסורא דרבנן, אבל דעתן של גאונים ז"ל דכיון דאסרוהו משום דמיחזי כמבשל וקרוב הדבר לבא לידי איסורא דאורייתא הויא לה כדאורייתא ולפיכך הלכו בה להחמיר כשל תורה, וכן הסכימו כל הפוסקים לפסוק בה להחמיר הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל והר"ז הלוי ז"ל].

י. שער הציון (סי' רנ"ג ס"ק מ"ז) - ולא הזכרתי פינה ממיחם למיחם שזכר המגן אברהם, משום דבלאו הכי יש דעות שמקילין במיחם שני, עיין בתוספות ור"נ, על כן לפי עניות דעתי פשוט דיש לסמוך על המקילין בבעיא זו.

יא. בית יוסף (סי' רנ"ג סע' ד') - כתוב בנימוקי יוסף בשם רבינו יונה ומכשלה גדולה תחת מקצת העם שטומנין קומקום של מים חמים ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק ופעמים שהאחד אין היד סולדת בו והאחר היד סולדת בו ומתבשל זה עם זה ונמצאו מבשלין בשבת ואף על פי שהן רותחין אם פסקה כח רתיחתן יש בהם משום בישול. וכן כתב רבינו ירוחם וכו' ובשם הרישב"א כתב להתיר לתת מים חמין לתוך הקדרה אפילו בשהיא עומדת על הכירה. ובכל בו (סי' לא, לב). כתוב שיש לזוהר מלתת מים חמין בעוד הקדרה על האש לפי שהן מערבות ומגיסות בקדרה כדי לערב יפה וקיימא לן דמגיס חייב משום מבשל אפילו בקדרה מבושלת כל זמן שהיא על האש.

יב. שו"ע (סי' רנ"ג סע' ד') - יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבע"י קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק. (וע"ל סי' שי"ח). [משנ"ב (ס"ק פ"ד) - ועיין באחרונים שכתבו דלפי מה שיבואר לקמן בסימן שי"ח סט"ו בהג"ה דאנן נוהגין כהפוסקים דאם לא נצטנן לגמרי אפילו בדבר לה אין בו משום בישול עוד א"כ אפילו אם אחד אין היד סולדת בו ויתחמם ע"י התערובות ג"כ שרי וכו' ואפשר שלזה כוון הרמ"א במש"כ ועיין לקמן בסימן שי"ח והיינו דאין להחמיר בהדבר].

יג. גמ' שבת (לז). - ובית הלל אומרים אף מחזירין, ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה, אבל תוכה אסור. [ח' הרמב"ן ד"ה הא] - דחמיר תוכה משום דנפיש הבלא ונראה כמבשל בשבת ואף על פי שגרוף וקטום.

יד. שו"ע (סי' רנ"ג סע' ב') - כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפי' בשבת, מותר להחזירה כל זמן שהיא יט רותחת. הגה: ועודה בידו ולא הניחה ע"ג קרקע. הגה: ודעתו להחזירה, ודוקא על גבה, אבל לתוכה אסור. ובתנור, אסור להחזיר אפי' הוא גרוף וקטום.

טו. ס' הל' שבת להגר"ש איידער (הערה תתקס"ג) - שמעתי בשם מו"ר הגר"א קטלר שלתנורים שלנו מותר להחזיר וטעמו דעיקר בישול שלהם היה בתוכו ולפיכך יותר מיחזי כמבשל בתוכו מעל גביו משא"כ בשלנו על גביו הוא כמו בתוכו לפיכך התיר להחזיר בתוכו בתנאי חזרה. אבל דעת הגרמ"פ לאסור וכ"כ בתשובה בסוה"ס "שיש גם בתוכה דין כירה שמותר לשהות אבל לא להחזיר".

טז. תשו' מנחת שלמה (ח"א סי' י') - גם פשוט הוא שאף אם היינו אומרים שיש איסור תורה בהפעלת מנוע מ"מ בנידון שלנו אף על גב שהחום נכנס תיכף ומקדים להפעיל את המנוע בשעה קצרה וכו' מסתבר דחשיב רק גרמא בעלמא, וגם אפשר שכיון שמעיקר הדין אמרו בגמ' שגרמא מותר, לכן אף שהרמ"א (סי' של"ד סע' כ"ב) הביא דעת המרדכי דלא שרי אלא במקום פסידא, מ"מ אפשר שדוקא בכה"ג שמכוין להדיא לגרמא, אז הוא דאסור שלא במקום הפסד, אבל בכה"ג דנידון דידן שאינו מכוין אלא לפתוח הדלת, ורק פס"ר הוא שיצא מזה גרמא בכה"ג לא מצינן שאסור אף להמג"א בסי' שי"ד שאוסר פס"ר אפי' בדרבנן.

יז. תשו' אבני נזר (או"ח סי' קצ"ד) - כתב הרשב"א [קז ע"א] שבירושלמי משמע שאפילו נעל ונתכוין לשמור הצבי כל שנתכוין לשמור ביתו אף שעל ידי כך ניצוד הצבי בתוכו מותר. ובלבד שלא יתכוין לשמור הצבי בלבד. והר"ן [בד' הרי"ף ל"ח ע"א] צווה על זה ככרוכיא וזה לשונו ודבריו תמוהים בעיני הרבה האיך אפשר שאפי' במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי מותר. וכי מפני שצריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת. ולא עוד אלא שאפילו אינו מתכוין לשמור הצבי. כל שידוע שהצבי בתוכו. ושאי אפשר לו שלא יהי' הצבי ניצוד בתוכו אסור דהוי פסיק רישי'. וזה לי ימים כתבתי ליישב דעת הרשב"א באינו מתכוין לצוד הצבי אף דהוי פסיק רישי'. דלכאורה הוי גרמא כיון שאינו עושה מעשה בגוף הצבי וכו' ופסיק רישי' לא מהני לחשוב גרמא כמעשה.